

Valgmodul 2 - Autisme

Dag 1

Dagens program

- Velkommen
- Forventninger til dagene
- Hvad ved jeg om autisme?
- Karakteristiske og adfærdsmæssige træk ved autisme
  - Case og gruppedrøftelser undervejs
- Pauser og frokost undervejs

Autisme-diagnosen er ændret

- ▶ Diagnosekriterierne for autisme er ændret
- ▶ Væk er underdiagnoser som infantil autisme og aspergers
- ▶ Individet placeres på et spektrum
- ▶ Autisme i let, moderat eller svær grad – afhængigt af hvordan den enkeltes udfordringer kommer til udtryk
- ▶ Nu har man ASF i daglig tale

Autisme-diagnosen er ændret

Det betyder i praksis, at:

- ▶ Nu beskriver man i højere grad der enkelte menneske med de ressourcer og vanskeligheder, som optræder

Hvordan betegnes ASF?

- ▶ Autisme er en medfødt udviklingsforstyrrelse, som påvirker opfattelsen af omgivelserne og måden, man interagerer med andre på.
- ▶ Autisme er en anderledes måde at sanse, forstå og navigere i verden på, som har stor betydning i sociale sammenhænge og i kommunikation med andre mennesker.
- ▶ Autisme betegnes som "gennemgribende", det betyder, at alt, hvad man siger, tænker og gør, er berørt af autismen.
- ▶ 3% af drenge og 1% af piger bliver diagnosticeret med autisme.

Der gøres mere ud af komorbiditet

Det betyder at:

- ▶ Fra at man tidligere tænkte, at autismediagnosen forklarer alt, til at man kan have andre/flere psykiatriske diagnoser
- ▶ Man skal derfor gøre sig umage med at beskrive kernediagnosen og også diagnoserne ved siden af

Hvad har mennesker med ASF til fælles?

- ▶ Det spænder fra mennesker med karrierer, børn og kærester til mennesker med meget lidt eller intet verbalt sprog og nedsat funktionsevne
- ▶ Det fælles er det afvigende indenfor både interaktion og social kommunikation
- ▶ Derudover kan en person have nedsat funktionsevne (dvs. at man både oplever en afvigende udvikling samtidig med at personen har en langsommere udvikling)

Karakteristiske og adfærdsmæssige træk

Socialt samspil

Social
kommunikation

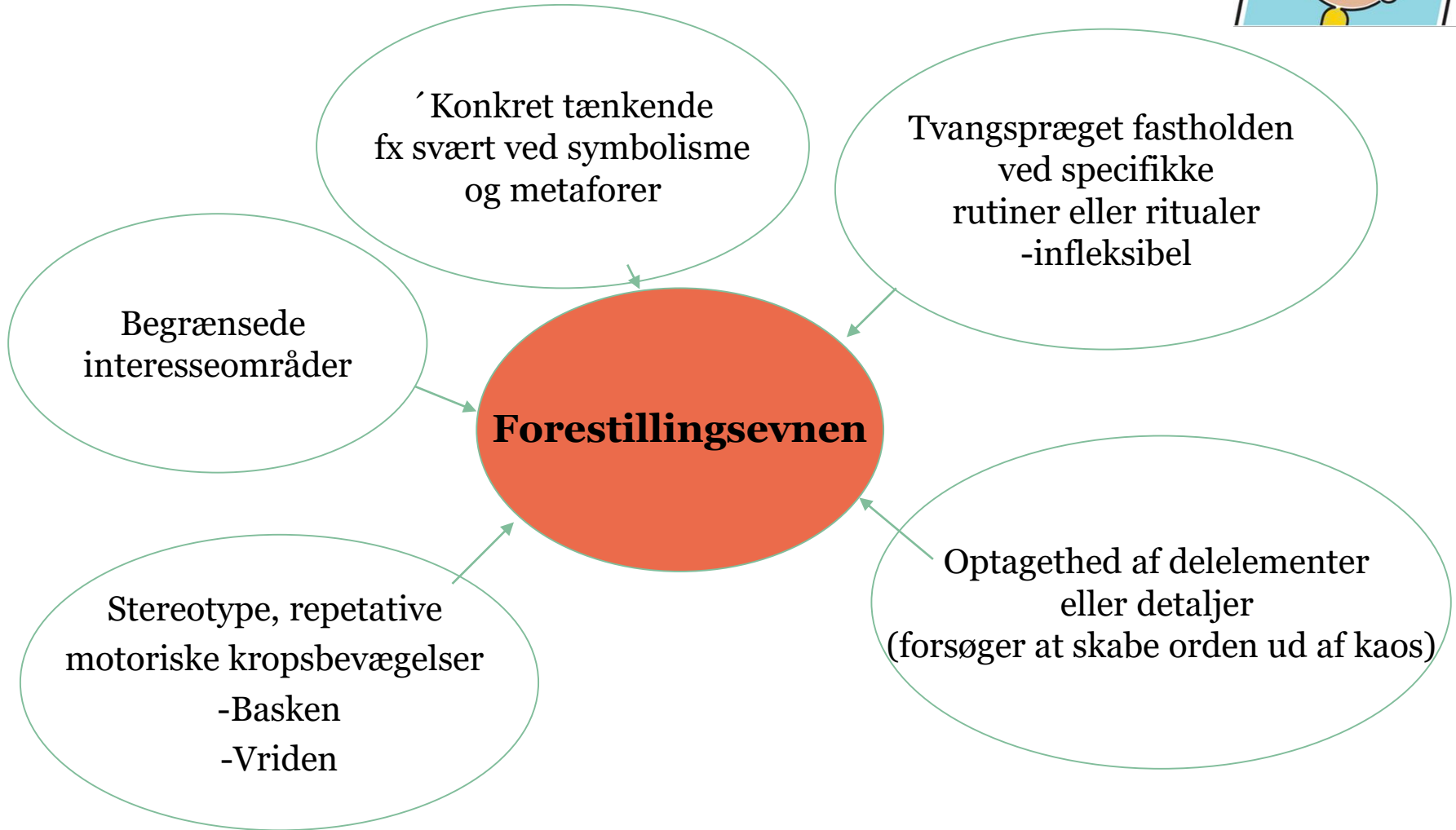
Forestillingsevne:
Har et begrænset
eller repetitivt
adfærdsrepetoire

Anderledes sensorisk
bearbejdning

Hvordan kan det komme til udtryk?

Hvordan kan det komme til udtryk?

Evnen til at lægge mærke til andres kropssprog og selv bruge kropssprog, tonefald, mimik m.m.

Evnen til tilpasning og regulering af egen adfærd og følelser i forhold til situationen herunder situationsfornemmelse

Monolog frem for dialog

Evnen til spontan delagtiggørelse i fx:
-Tanker
-Følelser
-Erfaringer
-Interesser

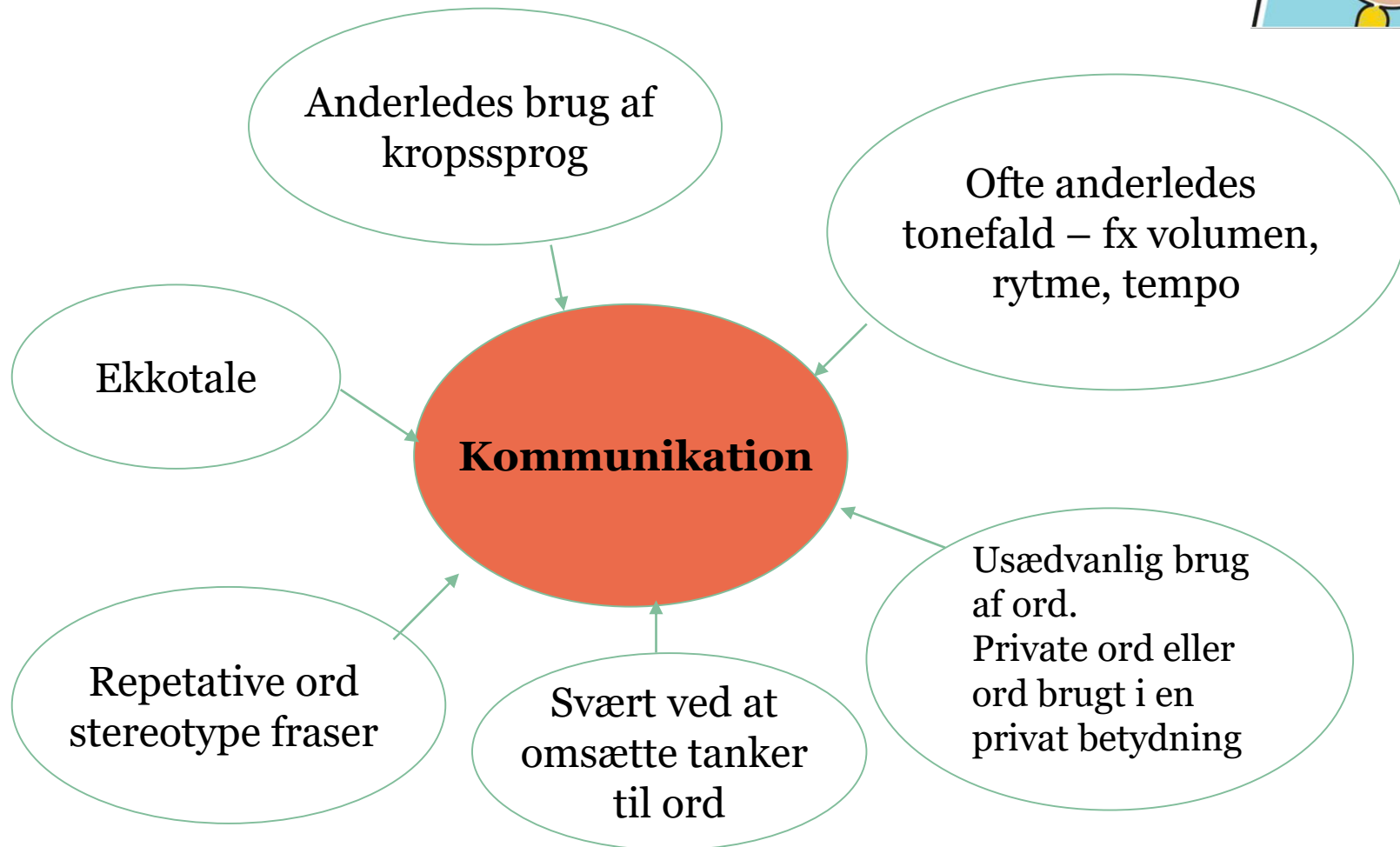
Kan virke egocentrisk

Evnen til spontant at bede om personlige informationer og indleve sig i andre

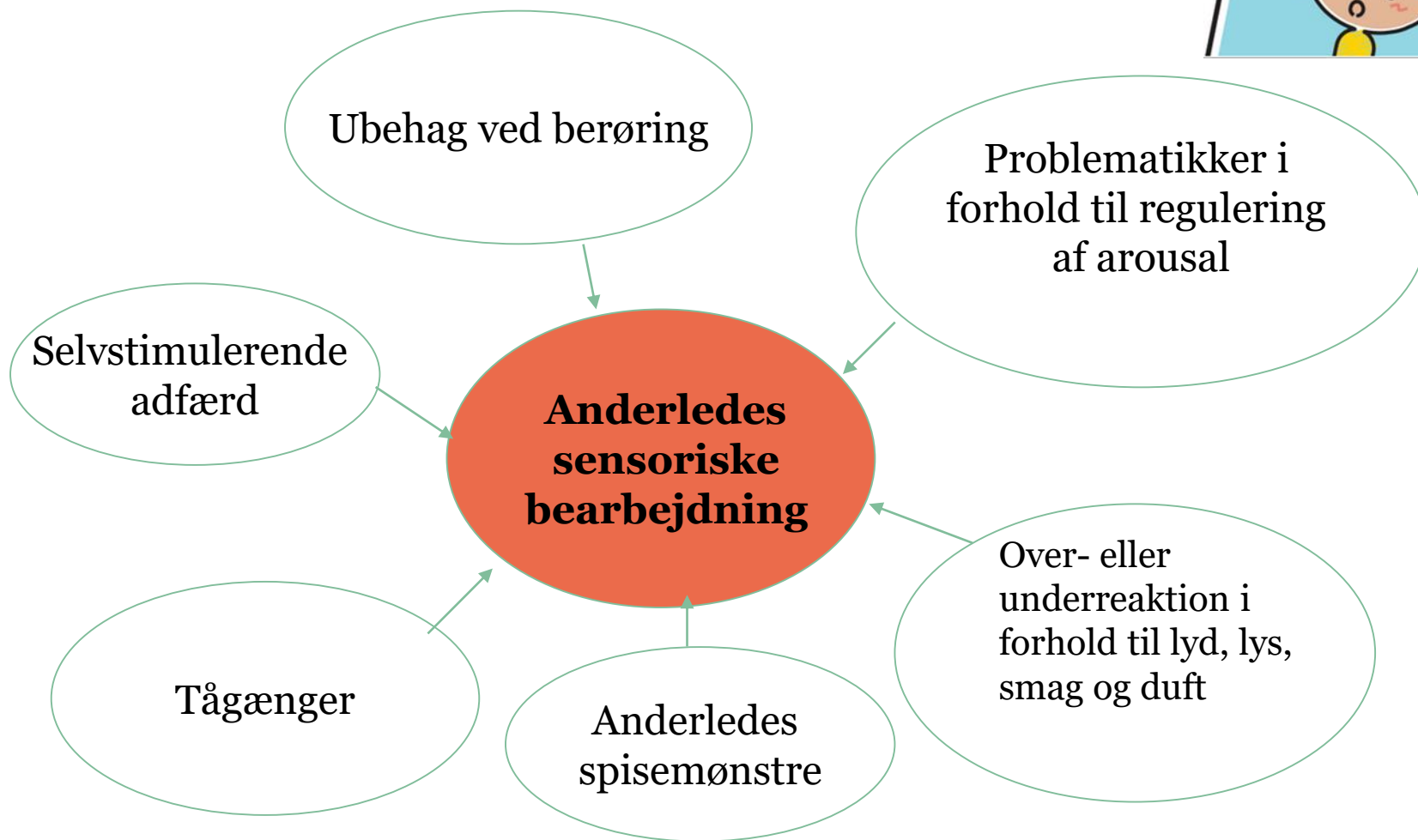
Social samspil

Hvordan kan det komme til udtryk?

Hvordan kan det komme til udtryk

Fremhævede perspektiver ved autisme

Nedsatte eksekutive funktioner

Begrebet eksekutive funktioner dækker over forhold som planlægning, organisering, initiering, fleksibilitet, selvkontrol og opmærksomhedsstyring, og kan betegnes som en slags kognitive styringsredskaber. En del af de vanskeligheder, der ses hos autistiske mennesker, kan forklares ud fra nedsatte eksekutive funktioner.

Nedsat Theory of Mind

Theory of Mind (ToM) handler om at forstå og forudsige andre menneskers intentioner, tanker, viden og følelser. Nedsat og/eller forsinket ToM forklare nogle af de vanskeligheder mennesker med autisme har ift. fx gensidig social interaktion og kommunikation.

Svag central kohærens

Central Kohærens er evnen til at samle flere detaljer til helheder. Ifølge teorien har mange autistiske mennesker en præference for detaljer og vanskeligt ved at sammensætte detaljerne til helheder.

Theory of Mind - ToM

Gruppedrøftelse

- ▶ Læs casen "Weekend"
- ▶ Hvad kan være de bagvedliggende årsager til Peters adfærd?
- ▶ Kan I genkende adfærden fra jeres hverdag – kom med eksempler.

At have svært ved at forstå, hvad andre tænker

ToM : Grundlæggende evne til at forstå at andre mennesker har tanker, følelser, intentioner, der ligger til grund for deres handlinger

- ▶ Nedsat evne til **Mentalisering (ToM)**:
- ▶ Man forstår ikke, at andre oplever verden anderledes end en selv
- ▶ Man har vanskeligheder med at sammenligne sig selv med andre
- ▶ Udfordringer i at drage erfaringer

Spejlneuroner

Spejlneuroner betyder, at når en følelse kommer til udtryk i ansigtet og bliver set af en anden, vil vedkommende være i stand til at fornemme den samme følelse i sig selv, og give udtryk for det.

Film

Spejlneuroner

Spejlneuroner gør det muligt at være fælles om øjeblikket.

Mennesker med autisme har en svag forståelse af andres sociale signaler, intentioner og handlinger og kan være udfordret i forhold til sætte sig i andres sted:

- ▶ Samspillet kan bliver en diffus og ubehagelig oplevelse
- ▶ Verden kan opleves uforudsigelig
- ▶ Det kan være svært at indgå i sociale relationer

Peters weekend

- ▶ Hvordan kan man imødekomme Peters udfordringer eller kompensere for dem?
- ▶ Hvordan kan dette bruges i hverdag?

Central kohærens

Central kohærens

Evnen til at skabe en sammenhængende forståelse ud fra dagligdagens mange detaljer, både visuelt og sprogligt – en slags kontekstflæsning

Svag central kohærens

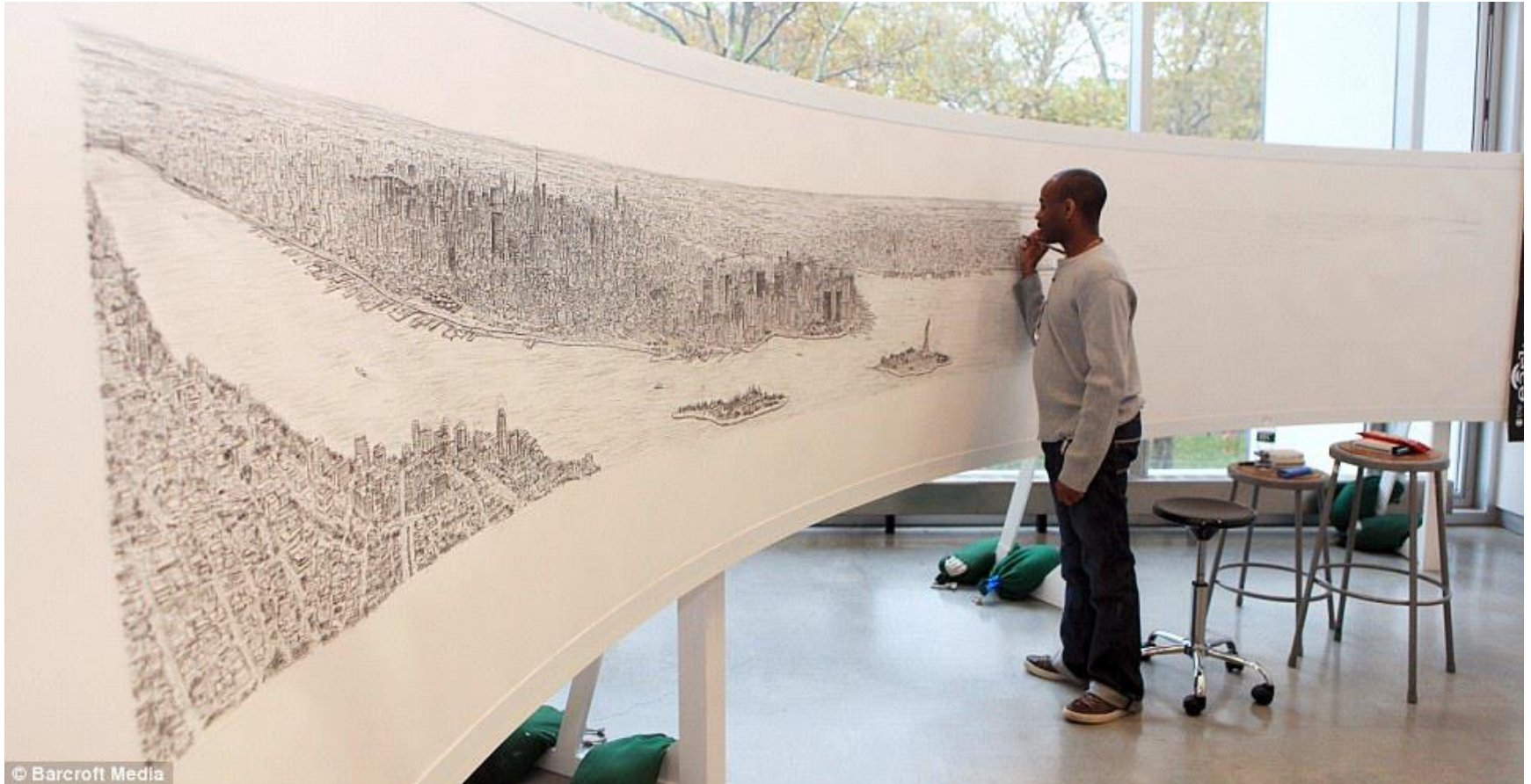
Vanskeligheder med:

- At skelne mellem relevante og irrelevante informationer
- At integrere visuel og auditiv information
- At forstå sociale signaler ud fra andres handlinger, følelsesmæssige udtryk og sprog
- At danne scripts/skemaer

➔ Detaljefokusering

Et godt filter gør sanseindtryk lette at overskue og dermed sikre et godt overblik. Når filteret fungerer dårligt, spiller detaljerne en vigtig rolle. Man starter i detaljerne og er derfor længere om at skabe et overblik.

© Barcroft Media

Svag central kohærens - udtryk

- ▶ Mennesker med vanskeligheder med central kohærens oplever verden gennem detaljer, og har svært ved at se sammenhænge.
- ▶ Verden kan ofte opleves infleksibelt.
- ▶ Mange hændelser vil ofte virke som uventede og helt umulige at forholde sig til.
- ▶ Man har derfor en større risiko for at blive stressede over selv ganske små afvigelser i hverdagen.

Eksekutive funktioner

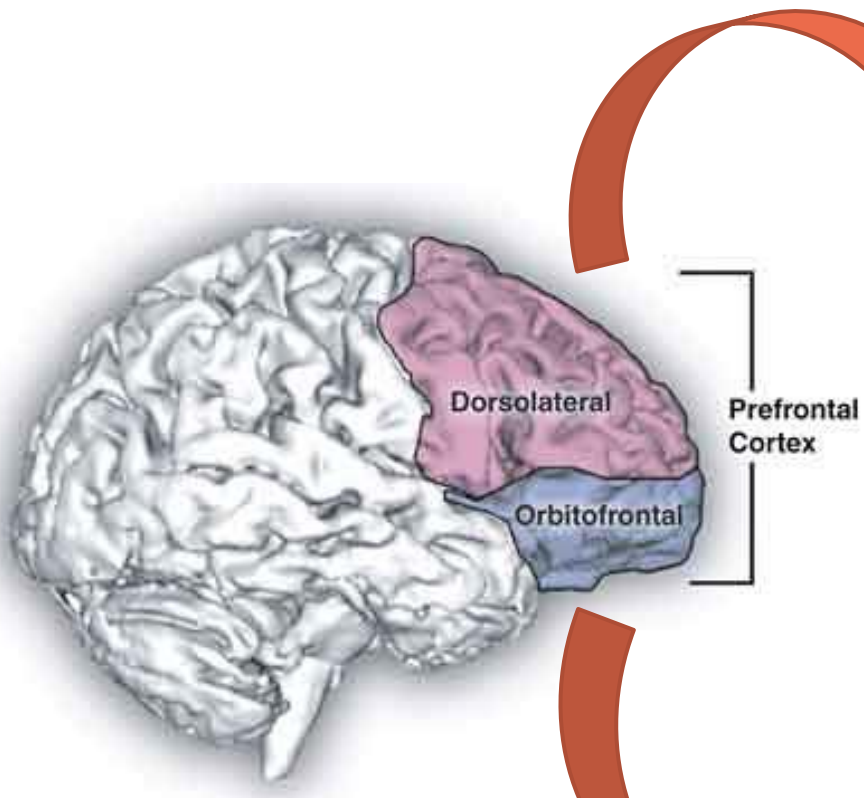
Gruppedrøftelse

- ▶ Læs casen "Morgen"
- ▶ Hvad kan være de bagvedliggende årsager til Peters adfærd?
- ▶ Kan i genkende adfærden fra jeres hverdag – kom med eksempler.

De eksekutive funktioner

Det dorsolaterale system – cold eksekutive

- Arbejdshukommelse
- Opmærksomhed
- Kognitiv fleksibilitet
- Overblik
- Planlægning
- Evaluering og monitorering

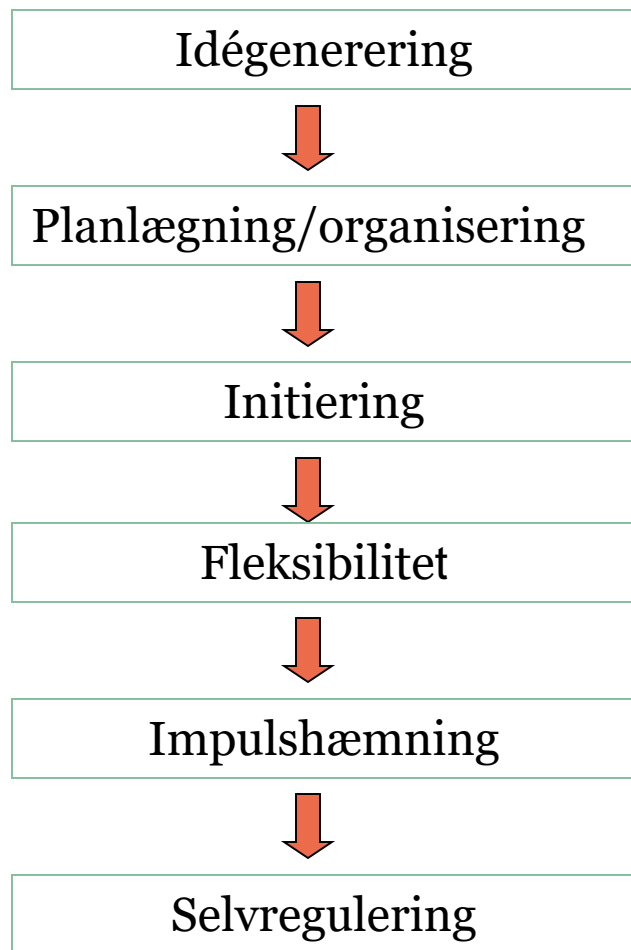
Det orbitofrontale system – hot eksekutive

- Belønning
- Forståelse af andre mennesker – empati
- Motivation
- Følelsesmæssig regulering/impulshæmning
- Behovsudskydelse

Eksekutive (dys)funktioner

Det bliver svært:

- ▶ At huske en plan
- ▶ At overskue og planlægge en aktivitet
- ▶ At skifte strategi, når planen ikke virker

Og vi kan opleve:

- ▶ Rigiditet
- ▶ Impulsivitet
- ▶ Repetitiv adfærd

Peters morgen

- ▶ Hvordan kan man imødekomme Peters udfordringer eller kompensere for dem?
- ▶ Hvordan kan Jeres overvejelser bruges i Jeres hverdag?

Sanserne

Gruppedrøftelse

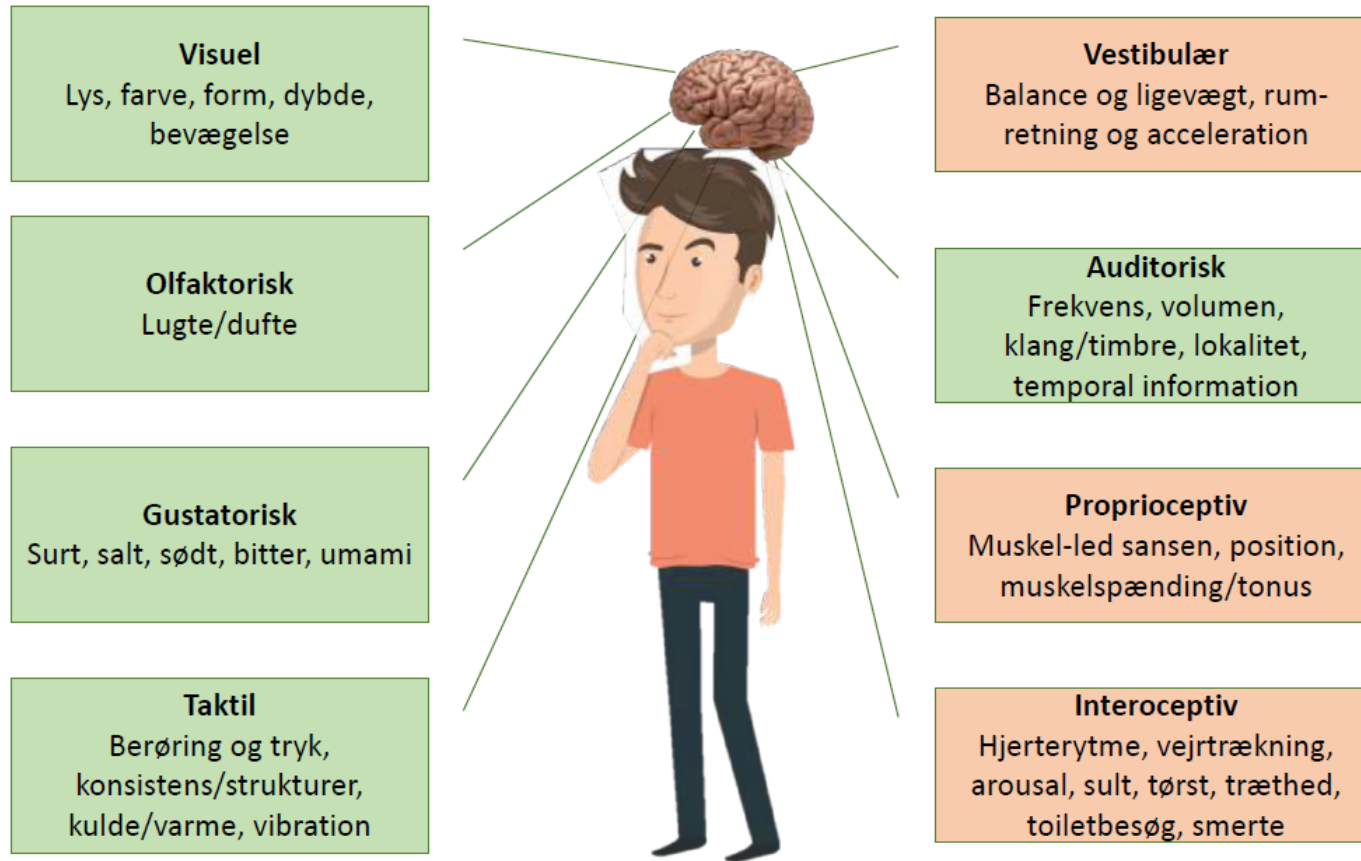

- ▶ Læs casen "Spisning"
- ▶ Hvad kan være de bagvedliggende årsager til Peters adfærd?
- ▶ Kan i genkende adfærden fra jeres hverdag – kom med eksempler.

Sanserne

Aarhuskonferencen, oktober 2019, Line Gebauer, Psykolog, Langagerskolen, Lektor, ph.d., Aarhus Universitet

Autisme og sanseintegration – udtryk

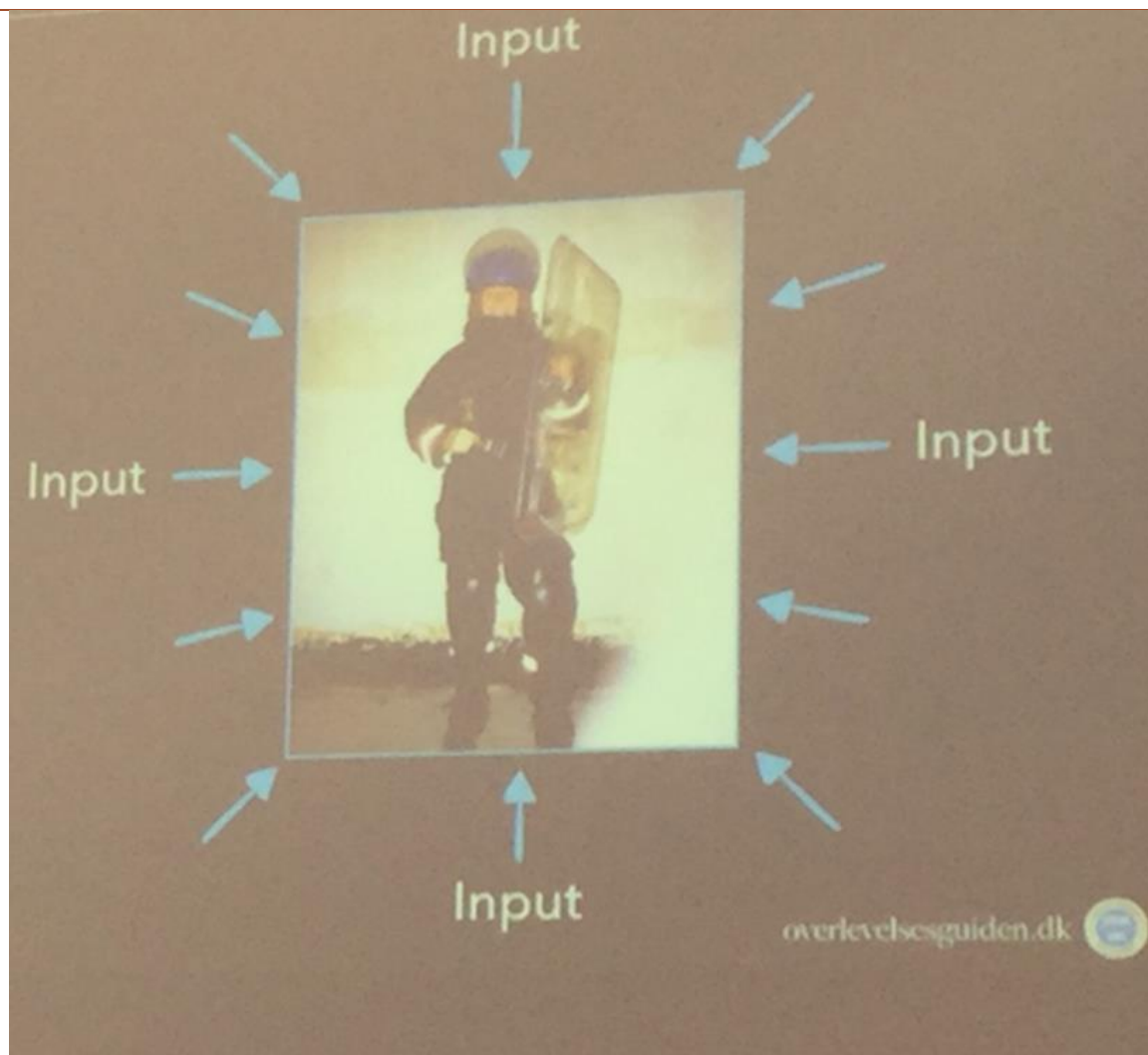

- ▶ Optagethed af bestemte sansepåvirkninger
- ▶ Hyposensitivitet
- ▶ Hypersensitivitet
- ▶ Svært ved overgange mellem aktiviteter, steder og mennesker
- ▶ Svært ved at orientere sig ift. aktiviteter, samvær og rum
- ▶ Forsinket, forstærkede eller ingen reaktion ved sanseindtryk, sult, smerte, mæthed, kulde, lyde, smage, varme etc.
- ▶ Let afledelig
- ▶ Uforudsigelige emotionelle udbrud

Når hjernen overvældes

- ▶ For hurtig
- ▶ For tæt på
- ▶ For uventet
- ▶ For nyt
- ▶ For højt
- ▶ For u-konkret
- ▶ For lyst
- ▶ For stramt
- ▶ For stærkt
- ▶ For varmt

Peter og spisning

- ▶ Hvordan kan man imødekomme Peters udfordringer eller kompensere for dem?
- ▶ Hvordan kan Jeres overvejelser bruges i Jeres hverdag?

Stress bobler

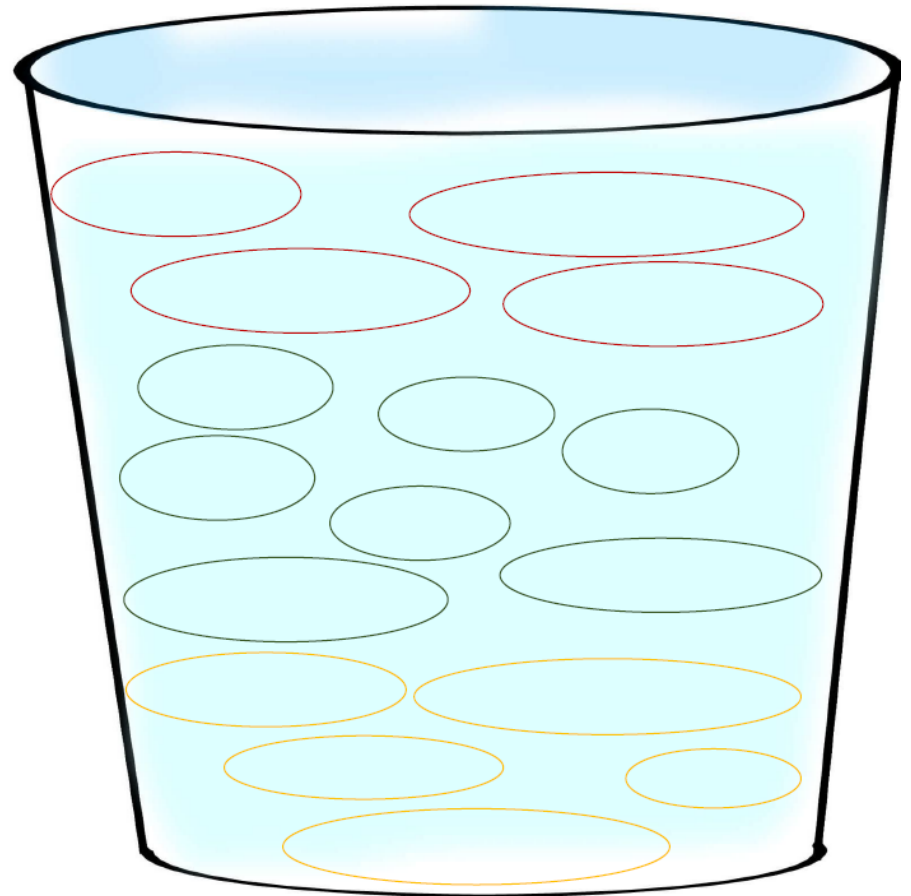

Stressniveau

Situationsbestemte stressfaktorer
(SJÆLDNERE END DAGLIGE)

Situationsbestemte stressfaktorer
(DAGLIGE)

Grundlæggende stressfaktorer
(KONSTANTE)

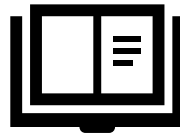
Autisme og øget stress-sårbarhed – hyppige stressorer

Kommunikation/
misforståelser

Socialt samspil

Ændringer/nyt

Overload/
info/sanser

Krav som
virker
uoverskuelige

Hvordan arbejder vi fælles fagligt med autisms udtryk?

1. Hvordan sikrer vi fælles faglig forståelse og tilgange?
2. Hvordan sikrer vi troværdighed og overholdelse af aftaler omkring tilgang?

TAK FOR I DAG!

